

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

Tractatus I. Gaudium ex Conscientiâ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

ARTIS SEMPER GAVDENDI

PARS SECVNDA.

Latitia perfecta artificium in Conscientia bonæ efformatione inuentum & demonstratum.

TRACTATVS I.

GAVDIVM EX CONSCIENTIA.

Secura mens quasi jage conuiuium. *Prou. 15. v. 15.*

*Ostenditur Gaudium nusquam esse nisi in animâ. In eâ autem non tam inueniri, quam efformari: artis rem esse Gaudium, non felicitatis. Artem verò totam, in solâ Conscientiâ re-
Etè efformandâ consistere. Adducuntur varia Conscientiæ encomia.*

P R O O E M I V M.

AET A Dominici Aduentûs commemoratio iterum pro anni Ecclesiastici tempestate recurrit, Auditores. Et quamquam nihil nisi ingentia nobis tonitrua, micantesque iudicii extremi ignes & fulmina spirauerit primæ diei Euangelica historia; ne tamen propterea vultum pauidi contrahamus, neque serenam auram desperemus. Purgandus erat aër istis ignibus, ne segni situ tandem putresceret: concutiendi, inquam, erant sacro pauore quorundam animi, quos nimia malacia jam corruperat, & suo malo insolentiores fecerat tam longâ peccandi, & jam fere scelerum secura impunitas. Itaque iudicii seuerissimi recordatione, excutienda erat mortali-
A
lium

lium veteriosa segnitie. Verum post densa nubila, lætior solet exoriri sol. Gaudium itaque rursus denuntiaturus vobis venio; neque enim meliorem vllum reperio aptioremque ornatum, quo aduentanti ad nos Saluatori gratulabundi occurramus, quam si vultus afferamus bonos & placidos, quique lætitiæ animi, aduentanti è cælis Hospiti attestentur. Scio enim eum esse ejus genium, ut tristi fronte contractisque mœrore superciliis, minimè delectetur; neque ædes facillè subit, quibus malignè nouerit excipiendum se. Malignè verò excipitur, quisquis tristi aspectu, atque animo contracto excipitur. Quod si ergo in penu non sint lætitiæ Hospiti tanto pares, sanè vultum amœnum & candidum aduenienti exporrigite, & partes vestras expleuistis, & obsonatum est opiparè. Nam, præterquam quod super omnia vultus boni Deo arrideant, certè *secura mens quasi jure conuiuium*. Quid autem est *secura mens*, nisi læta & exprorecta? Quo pacto enim *secura* esse poterit, nisi sit læta? Et rursus quâ quæso ratione, læta esse poterit, nisi fuerit admodum *secura* & sui & Dei? Ita sit inquires: verum cui lætitiæ ad manum non est, vbi gentium illam inueniet? Hoc nunc ago. Ac primò quidem ostendam, Gaudium quærendum non esse, sed arte efformandum: artem verò efformandi Gaudii, totum in propriâ cujusque conscientiam, & quidem ab ipsâ Conscientiâ existere. At inquires, superiore libro Ars semper Gaudendi, ex nostræ voluntatis cum Diuinâ conformatione petebatur. Fateor; verum isthuc non dixi omnia; altiùs thesaurum lætitiæ aperiam; atque apparebit confestim, lætitiæ, quæ ex Diuinæ voluntatis approbatione in mente exoritur, non nisi tranquillitate & lætitiâ, quæ ex bonâ Conscientiâ nascitur, perfici & stabiliri. Ostendamus itaque plenum perfectumque Gaudium Conscientiâ solâ efformari; vnde istud manifestum fiet deinde, artem Conscientiæ cæteras omnes scientias, & prestantiâ, & necessitate, & addiscendi facilitate plurimum superare.

Prou. 15
v. 15o

S. I.

Gaudium pauci acquirunt : idque duplici ex errore. Ac primò quidem , quia passim homines id quærunt in rebus quæ extra se sunt positæ ; cùm tamen non nisi in animo vniuscujusque situm sit.

I.

Gaudium solidum & verum in rebus extra se positis inuenturum sese si quis credit , nequidquam id credit. Et si illi inquirendo foras profiliat animus, suisque desertis aribus per aliena euagetur bona , illam quam tantopere desiderat lætitiã domum delaturus ; sanè & operam perdit penitus , & quod pejus est , perdit se. Duplex impendii tam malè passim collocati , sese mihi nunc offert ratio. Neutram homines satis attendunt : hinc fit , vt curas suas præfractè congerant passim mortales, operã sanè maximã , sed operæ præmio planè nullo. Et prima quidem ratio hæc est. Quærit vulgus hominum lætitiã vbi prorsus non est , imò vbi lætitiæ ne prima quidem sunt elementa. Secunda verò est , quòd *inuenturos* sese gaudium sperent homines , quasi res ea sit quæ indagatione solã indigeat. Error sanè maximus : nusquam enim aut crescit, aut venum prostat. Factitia res est Gaudium ; artis est opus & quidem exquisitæ, non casus fortuiti aut fortis felicitas. Non inuenitur, inquam , sed fabricanda est omnino ; & quidem non ab alio ; sed quisque necessariò lætitiæ fabricator est suæ. Vtrumque exponendum est impensius.

Duplex error in quærendã lætitiã ab hominibus committitur.

2.

Et sanè nemo qui sapit inficiabitur , amentiam dicendam esse longè maximam, ingenti molimine impensisque grauibz agrum suffodere, terræ viscera perscrutari, vt isthinc argenti vena eruatur, quam constat inibi non latere ; cùm jam ab omni hominum memoriã, lapicidinz semper fuerint aut cryptæ carbonariæ, neque vllum fossoti dederint laboris pretium, nisi mera saxa olidasue carbonum massas. Magis autem desipere dicetur is, qui non tantùm argenti venam è cavernis arenariis effossurum sese autumat, sed & argentum perpurgatum , fabrefactum, quinimo & cusum ,

Argenti venæ non quæruntur in lapicidinibz, nisi stultè.

Regiisque litteris & facie insignitum, inuenturum se præfractè credit; sic vt argento jam reperto, nihil aliud ei agendum restet, quàm thesauro tam diuiti manus iniicere, domum inuentum deportare, illi que insidentem, vitam deinceps ducere opiparè & hilariter. Infanis vir bone quisquis es, & quidem infaniâ non unicâ. Primò enim materiam è cryptis eruderis, in quâ argenti ne quidem sunt principia; atque adeo nullâ arte, igne nullo, metallum eliquabitur quod nusquam est. Deinde, vt in venam incidisses argentiferam, atque ipsa Potosini montis viscera eduxisses, sanè ne id tibi persuadeas, elaboratum cusumque reperiturum te metallum. Materiam vt summum congefferis multis sæcibus implicatam; quæ quidem magnâ arte deducendæ sunt; conflandæ deinceps laminæ, quæ demum, prout visum fuerit, in tuos vsus dabitur elaborare. At ex lapidinis meris, argentum factum, pecuniamque cusam erudere velle, duplex omnino est infania. Nam nec argenti facti copia, ne in venis quidem argentiferis suppetit; fabricandum est metallum. Deinde ne primam quidem metalli tam pretiosi materiam hæ cryptæferunt, quas tu, labore tam impenso, ne quidquam sedulus pertentas.

Natura insitum est, gaudium quaere.

Nam vita sine gaudio, morte ipsa patrior est.

Vtroque errore dicam, an infaniâ, passim peccant homines. Singulos excute, ab iisque perquire, quò tandem omnia eorum colliment vota & desideria? quid tantis quæ impendunt studiis præfixum habeant? Nemo vnus id non responderit, quietem animi sese quærere, sortem eam exoptare, quâ tandem contentus vitam hilariter & lætus ducat. Neque abs re, aut præter rationem isthæc vota sunt. A vitâ enim humanâ si tollis Gaudium, certè non eam duci, sed miserè trahi existimo. Neque verò vitæ suauissimam appellationem, eiusmodi vitæ generi facilè attribuerò; nisi fortè eam aut vitam emortuam, aut viuam mortem appellare libeat. Certè morte ipsâ tetriorem existimo Gaudii expertem vitam. Miseriarum enim mihi terminum ponit quantumlibet amara mors; vbi subtristis vitæ non alium fructum refero, quàm quòd sensum misero protrahit, quo diutius doloribus intersim, eosque viuaciùs persentiscam. Lætitiæ itaque perquirendæ quòd passim insistant homines, id quidem faciunt perhonestè: agunt id quod natura benè instituta, pro iure innato rectè appetit. Vti enim cuique insitum est velle viuere, ita procul dubio congenitum ei est velle lætum viuere. Etenim viuere vt dixi exfortem Gaudii,

3-

Gaudii, non id quidem viuere censendum est, sed lentè & diu
mori. Hactenus benè.

4. Ast istud nunc perquiro, vbinam terrarum aut gentium lætitiā
quam tantopere insequeris, inuenturum te tandem credas? Hic
certè grauissimè te imprimis falli auguror. Video quidem inde-
fesso te labore circumagi, modò vt aurum congeras, à diuitiis
tibi vt sit commodè: modò vt dignitatem nescio quam assequa-
ris, magnatum gratiam venari te, amicorumque satis putidè pren-
sare manus: modò, quod quidem turpissimum est lætandi genus,
voluptatibus corporis parandis totum incumbere; isthic cogita-
tiones omnes impendi; isthuc referri studia; isthuc & spem &
rem omnem deriuari; isthic denique vires corporis, valetudinem
omnem, quin & vitam ipsam absumi satis video. Verùm an non
& istud cum Psalmistâ oggerere meritò possim, *Filij hominum
vsquequo graui corde: vt quid diligitis vanitatem, & quæritis men-
daciū?* fierinè potest, vt ita libeat vitam trahere tot curis frustra
distentam, semper anxiiis, numquam lætis? quid agitis miseri,
quid quæritis? quò tandem oculos mentemque circumuoluitis,
labore improbo, fructu nullo? *Multi dicunt*, inquit Psalmista,
imò pene omnes dicunt: *Quis ostendet nobis bona?* Bona quæritis,
atque ea ostendi vobis vultis? Erratis primo in limine. Neque
bona foris sunt; de tuo gaudeas necesse est: neque ostendi possunt
quæ nusquam sunt; neque inueniri, quæ proprio Marte debent
confici. Nec verò miror ego jam, semper vos esse *graui corde*, tæ-
dio absumi, curis confici; *nam ut quid diligitis vanitatem & quæ-
ritis mendaciū?* toties deceptos numquam sapere, an id de-
mum est sapere? Quis id mihi inficiabitur, decipi eum prorsus
velle, qui non decies, sed & sexcenties opinione suâ falsus, eidem
se committit errandi periculo, & quidem sponte suâ? Menda-
ciū quæris vir bone; circumuenieris procul dubio mendaciis;
neque cuiquam porrò succenseas, nisi ipsemet tibi. Exclamare
fanè hic libeat, O vanas curas hominum! imò ô stultas & præ-
fractas mortalium cogitationes, ô insanas spes! Non dico cen-
ties, sed numquam non decepti sumus, si quando quietem animi,
verum inquam solidumque gaudium foris putidè emendicauimus;
numquam res pro voto cessit, & vbi quidquam successit, illico
periit: semper blanditur caro, mira mundus pollicetur; semper
tamen mentitur, semper decipit; idque cum lachrymis etiam

*Sed malè
quæritur in
creaturis ex-
tra se positis.*

Pf. 4. v. 4.

Ibid. v. 6.

*Vt summum
voluptatem
afferunt res
creata.*

tandem confitemur; & tamen mentienti fidem damus, blandienti inhæremus admodum securi. Quis id agat, nisi cui mens infana est? & quis id intelligat, cui sana mens? Ego certè mendaciis delectari te video; neque multum miseriis tuis tangor; etenim *queris mendacium*. Mendacium autem cum vbique sit, facile inuenies. Istud certum est, neminem hactenus verum gaudium in rebus extra se positis inuenisse. Testes appello, quotquot superior ætas tulit, aut inferior latura est homines. Voluptatem fortasse, & quidem admodum perfunctoriam adferre possunt externa bona & delitiæ, non tamen eam quâ contentus acquiescat animus; imò ne corpus quidem quantumuis terreum, nisi spatio temporis admodum exiguo. Solidum verò gaudium, bonitate suâ quod stet, numquam profecto dabunt ea, quæ ita à naturâ seu naturæ auctore Deo comparata sunt, vt sponte suâ diffluant. Quod enim solidæ rei fundamentum dabunt ea, quæ ipsamet numquam stant, & quorum natura est præterlabi? Hinc rectissime Seneca: *Hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfunctoriam voluptatem; & quodcumque inuestitum est gaudium, fundamento caret. Hoc de quo loquor, ad quod te conor perducere, solidum est.* Quod si solidum est, certè præterfluentibus voluptatibus non incumbit; neque iis potest superstrui id, in quo securus quiescat animus. Hoc autem solum est Gaudium.

Sen.ep.13.

*Verum omnis
voluptas
corporea in
tristitiam
natura sua
diffluit.*

Quid, quòd tantum absit vt verum Gaudium inter creaturas inuenturus sis, vt ne voluptatem quidem ab earum vsu sis ablaturus, nisi quàm tædia longè maxima, languores exhausti corporis, mentisque defatigatæ fastidia suo jure subsequutura sunt, nisi tu iis modum frænumque posueris? Fateamur sanè cum Senecâ quod res est. *Corpusculum vanas suggerit voluptates, breues, pœnitendas, ac nisi magnâ moderatione temperentur, in contrarium abituras. Ita dico; in præcipiti est voluptas; ad dolorem vergit, nisi modum teneat. Modum autem tenere in eo difficile est, quod bonum esse credideris.* Manifestum profectò est, si rem penitiùs attendis, corporis delicias, nisi admodum temperentur, vires corporis ipso vsu absumere, spirituque exedere, qui voluptatibus percipiendis necessariò impenduntur. Hinc non studiis tantum & laboribus, sed & risibus, cachinnis, festiuis clamoribus, jucundis confabulationibus, saltibus & choræis, commensationibus, gratiarumque rerum aspectu, harmoniâ quantumuis jucundâ auribus, si hæc, inquam, præter modum

5.

Sen.ibid.

modum sint; defatigatur tandem & corpus & animus. Confumuntur enim paulatim spiritus seu sanguis defæcator, qui voluptatibus hisce percipiendis impenduntur. Hisce autem attritis, defatigationem subire corpus necesse est; animamverò tædium. Quinimò cum tota voluptas quam corpus perferentiscit, non aliud sit quam grata sanguinis, motu celeri caloreque sese alterantis constitutio, vnde quædam impetigo exoritur, quæ sensus afficit & demulcet; quæ quidem omnia, non nisi spirituum, puriorisue sanguinis vltro citroque decursantis fiunt beneficio: hinc sanè consequens est, quantò major est voluptas quæ corpore percipitur, tantò breuiorem illius esse vsum; vtpotè quæ plures spiritus breuiori temporis spatio exhauriuntur. Hinc voluptates maximas maximè etiam fluxas esse necesse est. Deinde verò cum suauior ille subtiliorque sanguis membra destituit, quæ suocalore demulcebat; tum verò tetriorem magisque sæculentum sanguinem subire necesse est; quò dum membra & viscera imbuuntur, etiam in se concidere, lassari, male habere, torqueri manifestum est, & ex corporis languentis consortio etiam dissolui mentis vires, & in tædium tristitiamque diffluere. Præclarè ergo dixit Seneca. *In precipiti est voluptas, ad dolorem vergit, nisi modum teneat.* Moderanda itaque est, ne vniquam ad summum perueniat; nam vbi in summo est, ibi definit: & vbi sic definit, ibi defatigationem corporis, & mentis tædium succedere necesse est. Non itaque lætitiæ aut Gaudium voluptates dabunt, neque alterum alteri commensurari potest. Voluptas enim naturâ suâ brevis est, lætitiæ vero conditione suâ est æterna; vtpotè quæ vera quies sit. Voluptas in tædium & tristitiæ necesse est vt deflectat; lætitiæ suâ virtute stat, & est quid immutabile. Voluptati ponendus est & modus & mensura; lætitiæ sine modo est, sine mensurâ & termino, vtpotè quæ verum bonum sit: atque adeo huius boni solatuta est auiditas.

6. Hæc cum ita sint, etiam teipso iudice; vt quid temet angore vano conficis? toties rem expertus, deceptus toties nondum resipiscis? *Vsquequo graui corde? vt quid diligis vanitatem & queris mendacium,* nisi vt te infano labore torqueas? Quæris quod extra te nusquam est. Cæterum in creaturarum vsu voluptatem fortasse inuenies, aut vt pressius loquar, voluptatum materiam; carbores, inquam, quibus libido, corporisque lubentia accendatur.

*Et quidem
tantò citius,
quò voluptas
maior fuerit.*

*Hinc patet
quod voluptas
numquam
sit gaudium.*

*In anima
solum gaudium
suum est.*

tur, atque etiam foueatur impensius; animi vero quietem non afferent, solidum inquam sincerumque gaudium. Vt summum flammam quandam concitabunt velocem & subitam carbones hi, quæ mox in fuliginem euanescent tetrumque fumum; cuius reliquæ corpus inuoluent cineribus, animam verò sordibus obducent & tristi situ. Ne isthic itaque terram effode, lætitiā si perquiris. Nam nec prima quidem tanti boni, in cryptis illis, sunt vestigia. Vbi ergo perquirenda inquires! *Quis ostendet nobis bona!* Ego verò inquit Dauid. Neque multum peruestiganda est lætitiā; penes nos est, imò in nobis, Etenim *signatum est super nos lumen vultus tui Domine; dedisti lætitiā in corde meo.* Quasi si dicat; quamdiu vaporibus fumisque, quos corrupti hujus mundi carnisque fuligines menti obtendunt, obuoluebar, cæcus eram prorsus, & vt cæci solent pertentabam omnia. Cumque, quæ sollicitus quærebam, bona non occurrerent, clamabam inops consilii, ah *quis ostendet mihi bona?* quis manum dabit erranti & cæco? At cum *signatum est super nos lumen vultus tui*, id est, cum tua o Deus mihi illuxit gratia, tum demum errorem planissimè detexi. Etenim vt iam video, *dedisti lætitiā in corde meo.* Existimabam ego demens, vt vulgus solet, superficialem rem esse lætitiā, quæque passim in rebus occurreret; verum in cordis arcano specu, in ipsis inquam animi penentralibus, venam tam diuitem sitam esse nunc intelligo. Ita prorsus est: diuitiis, dignitatibus, cupediis, delitiis, iisque quæ vulgus inconditum vocat bonis, voluptates quædam admixtæ sunt, & quidem leuiter interspersæ; lætitiæ vero ne hilum quidem aut atomus. Voluptates autem adeo ad verum gaudium nihil conferunt, vt aut prorsus extirpandæ sint, aut magno, ne noceant, moderamine temperandæ. Hæ sunt quæ bellum lætitiæ mouent: his verò frænum cum injeceris, lætus viues.

*Ex Gaudio
oritur voluptas
sincera;
non verò
Gaudium ex
voluptate.*

Dum ergo externa bona dico habenda esse contemptui, ne sanè triste me tibi viuendi genus commendare existimes. Monumentum id est Senecæ. *Existimas me nunc detrahere tibi multas voluptates, qui fortuita submoueo? imò contrà, nolo tibi vquam deesse lætitiā: volo illam tibi dominasci. Nascetur si modò intra te ipsum sit.* Domi itaque tuæ Gaudii sedes est; hic ager tanti boni folus ferax. Huic si Gaudii semina mandaueris, succrescent illa, fructusque dabunt longè suauissimos. Extra tuos limites, in alieno si

7.

Sen.ep.23.

no si feminas, in folia fortassis assurgent semina; fortassis etiam flores dabunt, delicias, inquam, corpori accommodas; fructus verò maturos ne expecta. Floribus te miserum pasces, sed eheu breui perituris; quorum folia primus ventus aduret; cumque adufferit, in meros stiones aridosque scapos miserè diffluet, quidquid oculos futili virore demulcebat. Non igitur lætos dies tibi subtractos volo, sed viam eos inquirendi ostendo. Tu ridere vis ut lætus sis; ego verò volo ut lætus sis primò, ut deinde rideas hilariter. Tu voluptates quæris, ut lætitiã exinde obtineas; ego contrà, lætitiã tibi volo animum erigi, ut deinceps voluptatibus ipsis cum voluptate sincerã perfruaris; & ut præclare Philo ait, deliciis diffluas innocentissimis. Hoc ut assequare, Gaudium quære ubi verè est, & non ubi fucatã fronte voluptas abblanditur. Et sic quidem primum, qui in peruestigandã lætitiã error committitur, jam deteximus;

§. I I.

Alter error est, quòd homines lætitiã inuenire se posse credant.

Artis opus est lætitiã, non inueniendã felicitas.

8. **V**erùm necdum satis est edixisse, lætitiã pretiosam venam nusquam esse nisi in animo vniuscujusque. Illud enim deinde præmonere debeo, ne isthic quidem ita sitam esse lætitiã, ut ea inquirenti illico suã sponte sit occurfura. Minimè gentium; error hïc rursùs est oppido insignis. Ager est animus, lætitiã quidem ferax; sed hujus semina agro mandanda sunt, ut exinde nascatur gaudium; aut si priori metaphorã placeat inhærere, cudenda est lætitiã; fabricari vult; & sic demùm artificio efformari. Hinc sanè ridenda mihi sunt hominum dicteria. Conqueruntur passim homines, quietem animi sese etiam in animo inuestigare; nihil sese adeò exoptare, quàm ut thesaurum tam pretiosum inueniant; neque satis attendunt frustranea esse hæc vota. Fabricandum est enim quod ipsi jam factum sibi pollicentur, Fortunã est quidquid inuenitur; aut certè multum in iis sibi casus vendicat. Gaudium, res fortuita non est, neque in quam incurrat casus. Artis est negotium, & quidem ingeniosæ.

Arte fabricanda est lætitiã.

noſa: Hinc rectè tibi cum Senecâ dixerò : *Hoc ante omnia fac*, Sen.ep.23.
mi Lucili, diſce gaudere.

In Potoſinis montibus licet multo argento venæ turgeant, vix 9.
 tamen purum iſthic metallum eſt; terra eſt quæ educitur, diues
 gleba, ſed argenti tantum eſt materia. Multo igne & Mercurio
 perpurganda eſt, terræ faeces decoquendæ; & ſic tandem metal-
 lum merum & ſincerum eliquabitur. Hoc verò ſine arte non fit.
 Ita eſt; Lætitia materiam primam nuſquam niſi in animo tuo
 inuenies: verum hæc ipſa multo ſtudio deſcanda eſt, pluri-
 mumque terrenarum ſordium quibus adhæret detrahendum, vt
 ſolidum exinde exiſtat ſincerumque Gaudium. Quæ demum iſt-
 hæc inquires eſt materia? At ego quoque ex te quæro, quid in
 animo tuo tu reperiſ? Inſpice te, atque identidem circumſpice;
 illudque mihi nunc ediſſere, quid tua ferat tellus. Quid in teipſo
 inuenis? Certè cogitationes inquires quamplurimas, affectiones
 deinde varias; tertio iudicia de rebus diuerſa; deſideria deni-
 que omnis generis; neque quidquam aliud ferè in animâ occur-
 rit rei. Benè eſt. Atqui hanc ipſam eſſe aſſero lætitia materiam,
 & quidem ſolam. Attende obſecro; materiam eam eſſe dico ex
 quâ educatur Gaudium: non autem eas eſſe ipſum Gaudium.
 Non enim cogitationes omnes, non omnes affectiones animi,
 non iudicia omnia, non deſideria paſſim omnia Gaudium adhuc
 ſunt. Deſcanda hinc ſunt plurima; nam ſi rectè rationem tenes,
 omnes perturbationes animi, triſtitia omnis, quâ mens corrodi-
 tur, tœdia denique omnia, ex his ipſis affectionibus deſideriis-
 que etiam ortum trahunt.

Qua ſit ma-
 teria lætitia

Eadem eſt
 & Gaudii
 & triſtitia
 materia.

An igitur inquires, eadem ipſa res perturbationis & quietis eſt 10.
 materia, pacis & belli elementum? Eſt planè. Et vtrumque ex eâ-
 dem prorsus re educitur? Educitur ſanè. Quid! an idem mihi &
 lætitia, & verò etiam triſtitia materiam ſuppeditat? Ita inquam;
 nihilque verius: materia vtroque eſt eadem: verum à te jam
 pendet iudicia illa decoquere, à ſæcibus perpurgare, & tuam tibi
 exinde felicitatem fingere, vitam efformare ſuauem & lætam,
 denique tuam tibi ipſi cudere & fabricare lætitiã. Itaque cum
 in promptu ſit materies, jam nihil ſupereſt niſi vt *diſcas gaudere*.
 Quod quidem aliud non eſt, quàm vt diſcas tibi formare quod
 formandum eſt, & quod caſu non inuenitur. Quis verò id me
 doceat inquires? Ego inquit Dauid, & quidem verbis pauculis.
 Atten-

2c.4.v.7.

1 Cor. 4.
v.3.

Attende quid mihi euenerit : *signatum est super nos lumen vultus tui Domine, & ecce, dedisti letitiam in corde meo.* Omnia tua desideria, cogitationes, affectiones, iudicia, rerum reuolutiones, casus, infortunia *non in humano die*, vt Paulus ait conspicias, sed in lumine quod emicat à vultu Domini, atque illico dissoluetur terrestris gleba, eliquabitur Gaudium, verissimumque esse in te ipso comperies, *datam & natam esse letitiam in corde tuo.* Aut sanè verba Psalmi sic accipe. Iudicia tua & desideria diuinis affimiles; & imago vultus Domini signata sit in te, sic vt intuenti tibi ea statim appareat clara & illustris; atque illico summâ cum voluptate exclamabis, *Dedisti letitiam in corde meo.* Hoc nunc quidem tantùm assero; mox planum fecero quî id fiat.

§. III.

Summa artis quâ fabricatur letitia, est, vt postquam tibi placuit Deus, efficias vt tu placeas Deo. Hoc autem facies, si bonam in te effingas Conscientiam.

21.

VT itaque artem hanc Gaudendi proueham, eamque ultra limites, ad quos eam parte primâ ratiocinationis meæ deuexi, nunc promoueam, istud obiter dicendum est, non obiter tamen attendendum; perturbationes omnes animi, atque ex iis exorta tœdia & dolores, aut extrinsecus ortum ducere & quasi allabi, aut ex ipsâ animâ internisque actionibus quasi ex fundo sæculento scaturire. Externa sunt, fortunæ casus, hominum nos circumstantium oppugnationes, corporis incommoda; per quæ, quia ea deuitare non datur, perturbatur animus. Neque hæc tantùm externa jam voco, sed vt rem altiùs promoueam, omnia externa appello, quæ in manu hominis non sunt, neque sibi dare, quantumcumque annitatur, potest. Eiusmodi sunt bona valetudo, vires corporis, vita, ingenium, & quidquid denique hominẽ facit. Hæc nunc externa dico, quòd extra potestatem hominis sit ea sibi dare aut effingere; Dei dantis sunt hæc beneficia. Interna, vt nunc ea à prioribus diuidimus, ea sunt, quæ ex homine jam à Deo constituto, suam trahunt originem. Et hæc quidem, sunt affectiones, iudicia, desideria, actionesque humanæ;

*Qua sunt
externa lati-
tia Impedi-
menta.*

*Qua inter-
na.*

liberæ inquam, quas sibi effingere, producere, detruncare, perpolire, suppressere denique etiam, homini pro suâ libertate in promptu est, & in liberi quo pollet arbitrii potestate constitutum. Illud autem contingit sæpissimè, ut licet omnia, aut saltem multa quæ hominem circumstant bona arrideant, iisque contentus viuat; ipse tamen displiceat sibi, magnasque in animo sentiat, & secum circumferat tempestates. Hinc perturbata sunt omnia, quia intus omnia geruntur malè, neque animo est secum benè. Itaque in duobus hisce perturbationum fontibus rite obstruendis, aut potiùs in componendo, dum illæ exsurgunt, animo, totum versatur lætitiæ effingendæ artificium.

*Quomodo in
externis dum
obueniunt sese
gerere mens
debeat ne
turbetur.*

Et quidem, quo pacto externas inter, quæ obueniunt, procellas componenda sit mens, id præcedenti libro jam peregitimus; ostendimusque istud ad lætitiâ animi obtinendam imprimis esse necessarium, ut nequiquam velis res omnes, quæ te circumstant, fieri & fluere prout tu vis: hoc enim numquam obtinueris, ac proinde votum futile est. Verùm ut te rebus prout eueniunt accommodes, velisque fieri prout fiunt ea quæ tu emendare non debes, certè non potes. Deinde, ut animo adhuc sis tranquillior; iudices & facta benè, & ita fieri debuisse. Hoc autem facillè obtinueris, si voluntatem tuam, mentis partem præcipuam, Dei voluntati conformaueris, qui mala omnia, qui vicissitudines rerum, qui cuncta fortunæ euenta aut immittit, aut permittit summo consilio & prudentiâ, ad gloriæ suæ, tuæque salutis incrementa; idque tantâ accuratione & sagacitate, ut neque tu, neque omnes quotquot sunt intelligentiæ, ne minimam quidem ordinationis huius partem rectè possint arrodere, multò verò minus emendare. Nimis enim limitata & circumscripta sunt hominum Angelorumque ingenia, quàm ut totam huius orbis symmetriam, omniumque rerum complexus & ordinem possint comprehendere. Qui verò totum mente non complectitur, is profectò sanum iudicium de singulis non potest ferre. Atque illud longis ratiocinationibus tum exegimus; illudque liquidò demonstrauius, ut sese componat benè constituta mens, neque aut morbis aut morte, aut fortunarum, aut famæ, aut amicorum iacturâ, aut denique vllis rerum euentibus actionibusque hominum (peccata propria si exceperis) perturbetur; illud tantùm agendum esse, ut sibi prorsùs radicitusque impressum habeat, iudicetque, omnia

Diuinæ

12.
Artis semper
Gaudendi parte 1.

Diuinæ Prouidentia sagacissimâ destinatione sic euenire quæ eueniunt; & quidem ex Dei gloriâ & bono tuo. Itaque vt lætitiã purã sincerãquẽ ex rerum extrinsecus aduenientium materiã exprimas & eliques, duo præstanda sunt Animo. Aspicienda primò sunt omnia, non in se, sed in mente ea dirigentis Dei; & quia Dei sunt inuenta & artificia, adiiciendus est iis calculus, & iudicio tamquam iusta, recta, & sancta penitus comprobanda. Tum verò adiicienda iudicio est voluntas; sic vt desideria tua Voluntati Diuinæ conformia, illi exæquentur, eiquẽ exactè respondeant; adeo vt nec extendi quidquam velis aut contrahi, sed prorsus ita esse omnia sicut sunt; sunt autem, quia sic eas esse voluit Deus. Huc vsque Gaudendi Artem priori libro deduximus. Pergendum est porrò Deo auspice: ad culmen vsque deducenda est tam felix Ars. Et ne vmquam vacillet, ea quam hãc arte effinximus, lætitiã firmissimo est imponenda fundamento.

13. Etenim istud rogo, quid tandem magnopere quieti meæ procurandæ collaturum sit, omnibus quæ me circumstant rebus si acquiesco, nec tamen acquiescam ipsemet mihi? Frustra mihi placent omnia, si mihi meritò displiceo. Quid mihi proderit iudicare me, omnia rectè geri, omnia ratione optimã esse composita quæ circa me sunt, omnia Diuinæ voluntati esse conformia, iisque idcirco quòd acquiescam, si domi meæ rem malè agi video, actionesque meas Diuinæ menti non conformari? Omnia Dei studia ad meam salutem vt colliment, quid exindè commodi mihi obueniet, si Dei beneficio non allaborem; imò si tam sanctis fauoribus in meam perniciem ingratisissimus abutar? Deus mihi quamuis placeat, eiusque pulcherrima mihi penitus arideant decreta & artificia; istud tamen video, non esse eum me, qui tanto Deo placeam, aut cuius actiones à tam exacto Censore comprobentur. Hoc autem in me si video vnde displiceam, quam quæso lætitiæ partem possum obtinere, aut quã pace frui in tam aperto bello? Sanè vt rectè Job: *Sapiens corde est & fortis robore. Quis restitit ei, & pacem habuit?*

Frustra circa externa componitur animus, nisi & interna bene componatur.

Iob 9. v. 4.

14. Optimè tu quidem ista; euicisti rem. Idcirco primæ Arti, secundam hanc vt solidè gaudeas, adjungendam esse assero: vt nempè, cum omnia sic composueris vt tibi tandem placeant quæ fieri iudicas auctore Deo; te quoque vicissim ita componas, vt

tuipe ratione bonâ tibi placeas. Hoc verò numquam obtine-
ris, nisi talem te efformes, vt meritò etiam placeas auctori Deo.
Quamquam id etiam fatear, Deo te prorsus placitum, appro-
baturumque eum quidquid egeris, id modò si præstiteris, vt actio-
nes tuæ tales sint, quæ teipso iudice, sincerè & fide bonâ compre-
bentur. Hoc autem aliis verbis planius dixero, si dixero tum
demum lætitiæ apicem consecuturum te, cum rectè factorum
Conscientiâ gloriaberis? Tum certè gaudebis solidè, gaudebis
enim de tuo.

*In manu cri-
stis, est in-
terna sic cõ-
ponere vt iis
acquiescat.*

Ecce tandem ô Mortalis, vt in manu tua sit lætitia; neque
quærendam esse foris, quam domi ipse tuæ & possis & debeas
efformare. Tota Gaudii efformandi Ars in duobus vertitur.
Primò fac vt tibi placeat Deus; deinde fac vt tu quoque placeas
Deo. Vtrumque domi fit, non extra te. Primum jam exposui-
mus. Tum sanè tibi placet Deus, cum ea quæ ipso auctore fiunt
approbas & laudas; non generatim tantùm acta, sed & ea quæ
tibi præfertim obueniunt; cum iis non tantùm non obmurmuras,
sed etiam ea gratus accipis, & benefactori munifico applaudis
tamquam de re actâ benè & præclare. Ast tibi Deus cum placue-
rit, vt pax perfecta sit, sic age, sic actiones tuas institue, vt nihil
quod in iis carpat Deus inueniat, nihil quod displiceat, nihil
quod non approbet.

15.

Obiectio.

Hæc verò, inquires, difficultas est sanè maxima. Nam quam-
uis operam omnesque neruos animi impendam, vt in omnibus
agam benè, actionesque rectè instituam; tamen istud etiam con-
stat, limpidissimos esse diuinos oculos, quique intima & minu-
tissima quæque perscrutentur. Constat etiam exactissima & omni-
næuo expertia debere esse, quæ tam sanctis oculis arrideant.
Actiones autem nostras ita expolire, infirmitatis humanæ non
est opus. Deinde præteritorum scelerum angor memoriâ: scio
ea per summam impudentiam à me commissa: an verò oblite-
rata & condonata penitus, id verò ignoro; & hoc me cruciat.
Denique in rebus agendis prorsus cæcus sum, neque quid agen-
dum aut non agendum satis scio. Fortè id ago quod Deo displi-
cet; fortè me criminè polluo; tum cum placitura me Deo offer-
re credo obsequia. Sic ergo, placeat mihi quamuis Deus, fortè
displiceo egomet Deo; & dum diuina facta approbo, non appro-
bantur meâ. Sic autem constitutus dum sum, sanè in manu meâ
non

16.

non est Gaudere, cum actiones omnes meæ à Dei approbantis pendeant iudicio.

17.

Eccli. 39.
v. 24.

Præclara enimverò obiectatio, & ut videtur, admodum difficilis. Verùm si placet, audi. Fateor rigidissimus est rerum Censor Deus: *Opera omnis carnis coram illo*: inquit Ecclesiasticus, *non est quidquam absconditum ab oculis eius*. Rursus id est verissimum, ad diuinæ trutinæ exactissimum examen si perpendantur quæ miseri mortales agimus, plurimum iusto ponderi deesse actionibus nostris comperturos nos, plurimamque quæ reprehensionem iustissimam non euadant. Nam ut ingenuè fatetur Iob,

*Conscientia
nostra, iudicium
plenum
actionum
nostrarum:
cessit Deus.*

Iob 9. v. 2.
& seqq.

verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum promille. Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei & pacem habuit? Hæc cum ita sint, videte nunc quàm humanum habemus actionum nostrarum iudicem, & quantâ sese facilitate imbecillitati nostræ accommodet, Ut itaque de censoris tui austeritate aut rigore nihil habeas, ô mortalis! quod conquerare, cedit Deus juri suo quod pro summo suo imperio habet iudicandi de rebus tuis; illudque tibi totum credit; tibi censuram tui ipsius committit: quod sanè luculentissimum est Diuinæ benignitatis facilitatisque indicium. Conscientiæ inquam tuæ vicarias jurisdictionis suæ partes delegat: & quidem cum tam amplâ potestate, ut cum tibi satisfactum est à te, etiam Deo sit factum sitis; tibi cum places, Deo perplaces.

18.

Magna profectò atque ampla jurisdictio! Non abs re dixit Menander: *Mortalibus omnibus Conscientia Deus est*, quod quidem verum non est, nisi eo quem præfixi sensu. Certum enim est Conscientiam neque adorari posse, neque summum bonum esse, neque à supremi Domini jurisdictione prorsus exemptam. Istud tamen est verissimum, Conscientiam Vicarium esse Dei; ei in omnibus obtemperandum esse, ut quæ Dei voluntatem cuique declarat; illi tantâ fiduciâ quemque posse obsequi, ut errantem etiam bonâ fide si sequeris, absque mali tamen periculo aut peccati committendi discrimine, id tutus agas. Huius ergo iudicio cum absolueris & commendaris, nullumque cum eâ tibi dissidium dum intercedit, id tibi penitus persuasum sit, cum Dei Vicario tibi benè esse, qui numquam reuocaturus sit sententiam, quam à Vicario suo bonâ fide nouerit.

nouerit.

nouerit esse pronuntiatam. Hæc omnia fusius à me hoc libro pertractanda sunt, vti & reliqua quæ huc spectant: singula enim tantum leuiter delibauit.

§. I V.

*Conscientiam itaque, ut solidè gaudeas, rectè tibi effinge.
Intra hanc stat omnis in hac vitâ letitia
& securitas.*

Ponuntur
varia Con-
scientia ex
Patribus en-
comia.

I Stud nunc tantum modestè interrogo, ecquæ demum ista fit 19.
mortalium insania, externa omnia tantopere quod curent, at-
que illic incassum emendicent Gaudii materiam, quæ isthic non
est; interim tum supinè sese quod negligant, neque Conscien-
tiam attendant, è quâ tamen educenda est omnis lætandi mate-
ria; imò per quam hæc ipsa in solidam veramque lætitiâ est
efformanda? Nescio vbi terrarum & gentium tu Gaudium tibi
vis exurgere & excrecere, inquit Seneca: Ego interim volo Sen. ep. 23
*illam tibi domi nasci. Si petis ex quo semine? dicam, inquit, Ex
bonâ Conscientiâ, ex honestis consiliis & rectis actionibus, ex con-
temptu fortuitorum, ex placido vitæ & continuo tenore vnâ pre-
mentis viam, & non per diuersa vacillantis. Cæteræ voluptates
quæ nimirum bonæ Conscientiæ non innituntur, fluxæ sunt; &
vti carent fundamento, ita citò corruent. Corpus fortasse demul-
cebunt blanditiis, ast animum non erigent. Vt autem verè gau-
deas, Animus debet esse alacer, & fidens, & super omnia erectus.* Ibid.
Fiduciam verò animumque constantem, præter Conscientiam
nemo faciet. Absit autem Conscientiæ bonæ fiducia, inter ipsas
Paradisi delicias cum Adamo contremisces, semper anxius futuri
& pavidus; nec voluptatibus quibus interer frui dabitur, si
Conscientia iis renitatur. Sic medias inter diuitias miserè conta-
besces; vbi contrâ ingenti cum animi voluptate fruiturus es com-
modis etiam exiguis, curto lare, & parua re, vbi has ipsas tuta pos-
sides, iisque delectatur Conscientia.

Conscientia
bona, suo cõ-
tenta est &
suo fruitur.

Ita est profectò, inquit eleganter D. Chrysostomus: *Animi* 20.
tranquillitatem & letitiâ, non Principalis magnitudo, non pecu-
niarum copia, non potentie tumor, non corporis fortitudo, non
mense D Chryf.
hom. 1 in
Epist. ad
Rom.

mensæ sumptus, non vestium ornatus, non aliud quidquam rerum humanarum afferre consuevit, præterquam Conscientia bona. Quam certè, qui parum habet, ut pannosus sit & cum fame luctetur, tamen tranquillior beatiorq; erit, quàm qui inter delicias degunt. Et quidem manifesta res est. Etenim bona, quæ sine Conscientiæ commendatione possidentur; jurisdictionis potestas, contra Conscientiæ dictamen malè exercita; pecuniæ, præter Conscientiæ regulam in libidines commestationesque profusæ; nihil aliud profectò sunt, quàm equuleus in quo anima miserè torquetur: instrumenta sunt quibus premitur & constringitur; & quidem ab ipsâ quæ contemptui est Conscientiâ. Ipsa enim sola est, quæ in hoc tormento carnificem agit, & quidem acerbissimum; vti deinceps explicabimus. At verò quem Conscientia malè partæ rei non arguit, felix est & diues affatim; etiamsi parum suppetat in loculis, etiamsi totum panis aridus sit obsonium. Satis id enim ipsi est, vt suo contentus viuat, scire se, id ita visum Deo vt curto pane viueret. Et sic placet ei Deus, quod erat Gaudii inducendi primum artificium. Rursus verò scit se placere Deo, ei que se satisfacere, dum eius vicario, Conscientiæ suæ, factum est satis, à quâ se admorderi non persentiscit. Gaudet itaque de suo, eo que fruitur: & hoc quidem secundum est, & sanè longè præstantissimum, quod modò aggredimur, Gaudendi artificium.

*Cõrã mala
Conscientia
&c.*

21.

D. Bern.
de int.
Dom. c.
23.

Ex hoc enim Conscientiæ testimonio, illicò securitas magna animo oboritur, sic vt prorsus nihil timeat, nec præsentibus terreatur, nec futura expauescat. Ita præclare D. Bernardus: *Nihil est iucundius, nihil tutius, nihil ditius bonâ Conscientiâ. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa securus est.* Quid enim aut hominum iudicia metuum, si meo ipse me absoluo? aut quid Dæmon mihi noceat magnopere, si mea me Conscientia non admordeat? an mihi is quidquam persuaserit, quod fallum esse mea mihi Conscientia attestatur? An Deum mihi offensum esse imposuerit, quem mihi propitium esse, Dei vices gerens Conscientia liquidò affirmat? Id verò si affirmat, quid demum timendum est mihi! ne Deus quidem, qui totum quod habet in me jus, Conscientiæ meæ iudicio transcripsit & consignauit. Atque adeo subdit Bernardus. *Bona Conscientia securus erit cum corpus morietur; securus, cum anima coram Deo presentabitur.* Et hanc

*Sui securus
est & nihil
timet.*

hanc quidem securè viuendi felicitatem fusiùs alio loco describit, & verò etiam elegantius: *Absit*, inquit, *vt in terrâ suauiter uiuentium, gaudiorum inueniatur materia:* (En vt antè à me dicta confirmet,) *cùm tantis alternationibus tota mundi facies immutetur. Sed est gaudium continuâ sibi iucunditate firmissimum, quod perfectus animus de securâ sibi Conscientiâ pollicetur. Mens enim ab huius mundi aspergine purè deterfa* (En vt materia lætitiæ perpurganda sit arte & detæcanda) *& in diuine contemplationis acumen, totum desiderij sui figens affectum, minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, & omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormit & quiescit.* Ita Bernardus, sine dubio rem expertus.

D. Bern.
serm. de
Magdal.

Varia Con-
scientia en-
comia.

Infinitus sim, si congeram ea quæ sacræ paginæ, & Patres pleno ore agglomerant Conscientiæ encomia. Certè *securam mentem iugi conuiuio* comparat Sapiens. Neque abs re inquit Gregorius, *quasi enim continuatio refectiois est ipsa tranquillitas securitatis.* Fusiùs explanat rem, Conscientiæ encomiastes egregius, Bernardus. *Conscientia bona, inquit, templum Salomonis, ager benedictionis, hortus deliciarum, reclinatorium aureum, Arca federis, thesaurus regius, aula Dei, habitaculum Spiritus Sancti, liber signatus & clausus, & in die iudicij aperiendus.* Nescio an in D. Augustini locum inciderit Bernardus; credo potiùs eadem expertos, eadem etiam prolocutos. Audi Augustinum. *O felix sancte Conscientie iucunditas, que vermem interioremem excludis, que à carcere doloris liberas rationem, que ab omni immunditiâ purgas mentem! O mens sancta, paradysus deliciarum, varijs bonorum operum virgultis consita, varijsq; virtutum floribus purpurata, & suauiter cœlesti gratiâ irrigata! Hec est, fratres, paradysus, in quò plantatur lignum vite & cœlestis sapientiæ. Hec est thalamus Dei, palatium Christi, habitaculum Sancti Spiritus. Hec est thronus Salomonis, lectus sponsi cœlestis, in quo ipsa Conscientia bona optimè delectatur, & requiescit cum sponso suo.*

22.
Prou. 15.
v. 15.
D. Greg.
1. 13.
Mor. c. 12.
D. Bern.
de Conf.
par. 2.

D. Aug.
serm. 10.
ad frat. in
erc.

Conscientia
bona in ter-
ris cœli est.

Et his quidem inhærere jam nolo, vt potè quæ toto sermocinationis meæ decursu fusiùs sunt exponenda. Istud tamen quod palmare est D. Augustini elogium præterire minimè possum, cuique nescio an quidquam possit adjici. Quid enim! certè cœlesti gloriâ nihil est homini optabilius. Et huic tamen, Conscientiæ delicias comparare non dubitat Augustinus. Nescio

23.

Nescio an eam cœleste quoddam gaudium appellet, an terre-
stre cœlum. Sanè de cœlesti gloriâ haud parum quod partici-
pet, non est dubium. Audi virum de bonâ Conscientiâ, de
suâ inquam, gloriantem. *O Conscientia sancta, in terrâ adhuc es, &
in cœlis habitas*; quo pacto autem in cœlis habitare dicitur is, qui
adhuc in terrâ est, nisi ipsa quam incolit terra, ipsi cœlum sit? Ita
est inquit Augustinus; ac propterea subjungit, *Gaude anima, sanctâ
Conscientiâ decorata; gaude cœlesti & aternâ gloriâ*. Quod quidem
non sic tantum intelligendum arbitror, quasi si velit Augustinus
gaudendum esse animæ, de bonâ Conscientiâ, quasi de arrhâ &
pignore quo de cœlesti gloriâ aliquando obtinendâ secura reddi-
tur; quamquam & hoc ingens sit Conscientiæ bonæ præmium:
plus tamen requirit Augustinus. Non enim de cœlesti gloriâ, sed
ipsâmet cœlesti gloriâ gaudere, vult animam Conscientiâ bonâ in-
signitam; utpote quæ felicitatis æternæ partem non exiguam, re-
ipsâ in terris sit consecuta. Atque hæc quidem elogia Conscien-
tiæ meritò comperere, deinceps demonstrabimus. Maneat istud
interim ratum fixumque, & quidem Sanctorum Patrum auctori-
tate confirmatum, lætitiâ veram & solidam ex Conscientiâ bonâ
existere; atque in eâ rectè instruendâ & componendâ, totam
consistere lætitiæ effingendæ scientiam, siue Gaudii perfectum
artificium.

24. Ad hoc autem percipiendum, ut nos alacrius accingamus; istud præmonuisse juerit, scientiam rectè componendæ Conscien-
tiæ inter omnes esse longè præstantissimam; maximè verò cuique
necessariam; & quod rebus magnis non competit, facillimam
esse, & ut addiscatur, & verò etiam ut in praxim redigatur. Præ-
stantissimam sanè esse scientiam nemo negarit, utpote quâ homo
seipsum in Deo cognoscit; & quod admirabilius est, Deum per-
cipit in seipso, uti rectè Bernardus mox laudandus. Maximè verò
hominibus est necessaria, cum ab eâ non tantum æterna & in cœ-
lis possidenda tranquillitas dependeat, sed & ea, quam in hac la-
chrymarum valle obtinere potest, calamitatibus obnoxia natura.
Facillimam denique esse quæ addiscatur, exinde constat, quod à
nemine prorsus pendeat nisi à te; neque vllas secum difficultates
afferat, nisi tantum eas quas tuâ sponte tibi facis. Interim, hæc
cum ita sint, deplorandum est, inquit Bernardus, ad tam varia
studia quòd sese effundant mortalium animi; scientiæ verò tam

*Scientia cõ-
ponenda
Conscientia
præstantissi-
ma, maximè
necessaria, &
facillima.*

excellenti & porrò necessariæ, tam pauci quòd incumbant. *Multi* inquit, *querunt scientiam, pauci verò Conscientiam.* Si enim tanto studio & sollicitudine quæreretur, quanto queritur secularis & vana scientia, citius apprehenderetur, & retineretur. Vtilitatem verò si spectes, certè *utilius est currere ad Conscientiam quam ad sapientiam, nisi sapientia sit que edificat Conscientiam.* Tunc enim se intelligit anima, tunc illustratur Conscientia, tunc impletur cordis scientia, cum in se Deum, & in Deo, *mutuâ reuelatione seipsam recipit.* Quid de vllâ scientiâ dici potest præclarior? Hæc sane, quantum percipio Bernardi mens est, Conscientiam esse scientiam quâ cogitationes suas, affectiones, & desideria in Deo eiusque voluntate animus intuetur, eâque tamquam regulâ actiones omnes metitur & dirigit; atque hoc est seipsum in Deo intelligere. Vicissim verò hâc scientiâ Deum in se agnoscit Anima; percipit enim agentem in se Conscientiam, quæ vices gerit Dei, & per quam cum agitur anima, in animâ agit Deus; ipsa cum docet, Deus docet; ipsa cum imperat, Deus imperat; ipsi cum paretur, paretur Deo.

Huic itaque scientiæ comparandæ jam insistimus. Verùm Tu qui omnis boni fons es & origo, *da mihi sedium tuarum assistri-* 25.
Sap. 9. v. 4.
& 10.
cem sapientiam Mitte illam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tue, ut mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia & intelligit; & deducet me in operibus meis sobriè, & custodiet me in suâ potentiâ. Hanc verò ut affecutus fuero, tum demum habuero *illam quam mundus dare non potest pacem,* meâque me Conscientiâ inuoluens, immotus sanè conspiciam corruentis in se ruinas orbis; ridebo blandientis mundi insanas fallacias; illudque pleno ore securus dicam. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine ac propterea, dedisti letitiam in corde meo.* Hanc cum habeo Deum in me habeo; & in Deo, omnia, Psal. 4.
v. 7.

TRACTA-